

Καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων

Βάσει του άρθρου 21, που εμπίπτει στο κεφάλαιο «Ισότητα» του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

Γενικό πλαίσιο

Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα (2000/43/ΕΚ), που εγκρίθηκε το 2000, επέφερε σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο καταπολεμούνται οι φυλετικές διακρίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πριν την έγκριση της οδηγίας, ελάχιστα κράτη μέλη της ΕΕ διέθεταν λεπτομερείς νόμους και μηχανισμούς για την εφαρμογή της απαγόρευσης των φυλετικών διακρίσεων. Η συντριπτική πλειονότητα των κρατών μελών αναγκάστηκε να προβεί σε σημαντικές βελτιώσεις για να συμμορφωθεί με την οδηγία.

Βασικά θέματα

Γιατί είναι σημαντική η καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων;

Οι προκαταλήψεις των εργοδοτών ή των παρόχων υπηρεσιών ενδέχεται να αποτελούν πρόσκομμα στη συμμετοχή κάποιων συμπολιτών μας στην κοινωνική ζωή, π.χ. στο να βρουν δουλειά ή να νοικιάσουν ένα σπίτι. Όταν η προκατάληψη βασιζέται στην φυλή ενός ατόμου, αυτό σημαίνει τον ενδεχόμενο αποκλεισμό ολόκληρων εθνοτικών μειονοτήτων, με επιπτώσεις καθόλου αμελητέες. Τα μέλη εθνοτικών μειονοτήτων έχουν συνήθως υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, εργάζονται σε περιορισμένο φάσμα τομέων, π.χ. κατασκευές ή γεωργία, έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και χειρότερες συνθήκες στέγασης.

Φυλετική ή εθνοτική διάκριση συντρέχει όταν:

- το άτομο υφίσταται δυσμενή μεταχείριση (π.χ. δεν προσλαμβάνεται σε μια δουλειά),
- σε σύγκριση με τη μεταχείριση που επιφυλάσσεται ή θα επιφυλασσόταν σε άλλα άτομα που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση,
- και ο λόγος είναι η φυλετική ή η εθνοτική καταγωγή του.

Ποια η συμβολή της οδηγίας;

Στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα προβλέπεται:

- προστασία έναντι των φυλετικών διακρίσεων στον τομέα της απασχόλησης, των παροχών του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας και της αγοράς αγαθών ή υπηρεσιών,
- δικαίωμα των θυμάτων να καταγγέλλουν περιστατικά διακρίσεων,
- δικαίωμα οργανώσεων όπως μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) και συνδικάτων να συνδράμουν τα θύματα διακρίσεων που προσφεύγουν στα δικαστήρια,
- δέουσες κυρώσεις σε όσους κάνουν διακρίσεις κατά παράβαση του νόμου,
- υποχρέωση των κυβερνήσεων να συγκροτήσουν εξειδικευμένο «φορέα για θέματα ισότητας» για την προώθηση της ισότητας,
- δικαίωμα των κυβερνήσεων να δημιουργήσουν ευκαιρίες ώστε οι μειονεκτούσες μειονότητες να βελτιώσουν την κατάστασή τους,
- πληροφόρηση των πολιτών για τα δικαιώματά τους,
- ενθάρρυνση της συνεργασίας των εργοδοτών και των συνδικάτων στην καταπολέμηση των διακρίσεων.

Ποια ήταν η επίδραση της οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες;

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ ήταν υποχρεωμένα να τροποποιήσουν τη νομοθεσία τους, ώστε να συμμορφώνεται προς τις απαιτήσεις της οδηγίας. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγκάστηκε να ξεκινήσει συνομιλίες με κάποιες κυβερνήσεις, οι οποίες θεωρούσε ότι δεν είχαν προβεί σε όλες τις αναγκαίες αλλαγές της νομοθεσίας.

Όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θεσπίσει φορείς για θέματα ισότητας, όπως υποχρεούνταν. Πολλά κράτη μέλη προχώρησαν ένα βήμα πιο πέρα από τις απαιτήσεις και εκχώρησαν στους φορείς για θέματα ισότητας αρμοδιότητα:

- να εξετάζουν τις καταγγελίες των θυμάτων και να εκδίδουν αποφάσεις, π.χ. Αυστρία, Δανία, Κάτω Χώρες και Ουγγαρία,
- να διενεργούν έρευνες για εικαζόμενα περιστατικά διακρίσεων, π.χ. Γαλλία και Σουηδία,
- να προσφεύγουν στα δικαστήρια ίδια πρωτοβουλία, π.χ. Βέλγιο, Ιρλανδία και Ουγγαρία.

Πέρα από το να επιβάλλουν κυρώσεις για διακριτική μεταχείριση, πολλά κράτη μέλη έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες για την προώθηση της ισότητας. Στο Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ουγγαρία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία προβλέπεται υποχρεωτικά από το νόμο ο έλεγχος και η αναπροσαρμογή των υφιστάμενων πολιτικών που ενδέχεται να αποτελούν πηγή διακρίσεων, καθώς και η προώθηση της ισότητας με τις νέες πολιτικές που αναπτύσσονται. Ορισμένα κράτη μέλη υλοποιούν προγράμματα, με τα οποία βελτιώνεται ταυτόχρονα η πρόσβαση στην εκπαίδευση, στη στέγη και στην επαγγελματική κατάρτιση.

Ποια είναι η επίδραση της οδηγίας στην πραγματική κατάσταση των μειονοτήτων;

Είναι αδύνατον να σχηματίσουμε πλήρη εικόνα της προόδου που σημειώθηκε όσον αφορά την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων. Οι κυβερνήσεις, αν και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τον πληθυσμό εν γένει με απογραφές, συνήθως δεν εξετάζουν συγκεκριμένα την κατάσταση των μειονοτήτων. Με άλλα λόγια, δεν συγκεντρώνουν «**αναλυτικά στατιστικά στοιχεία κατά εθνότητα**». Για το λόγο αυτό, δεν είναι δυνατόν να διαπιστωθεί εάν και πόσο βελτιώθηκε με την πάροδο του χρόνου η κατάσταση σε τομείς όπως η απασχόληση, η στέγαση ή η εκπαίδευση.

Σε κάποια κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Γαλλία, η Γερμανία και η Πορτογαλία, η συλλογή στατιστικών στοιχείων για φυλετικές ή εθνοτικές μειονότητες απαγορεύεται από το νόμο, εν μέρει επειδή οι κυβερνήσεις θεωρούν ότι η διαπίστωση του αν το άτομο ανήκει σε μειονότητα συνιστά παρέμβαση στην ιδιωτική του ζωή. Παρά ταύτα, οι έρευνες δείχνουν ότι τα περισσότερα μέλη των μειονοτικών ομάδων είναι πρόθυμα να δώσουν πληροφορίες για την εθνοτική τους προέλευση σε απογραφή πληθυσμού, υπό την προϋπόθεση τα στοιχεία να είναι ανώνυμα και να αξιοποιηθούν για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Δύσκολο είναι και το να διαπιστωθεί πόσο συχνά είναι τα περιστατικά διακρίσεων. Δεν τηρούνται στατιστικά στοιχεία σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ σχετικά με τον αριθμό των καταγγελιών που υποβάλλονται ειδικά για φυλετικές διακρίσεις. Από τα κράτη μέλη για τα οποία υπάρχουν στοιχεία, σε ορισμένα παρατηρείται το φαινόμενο τα ποσοστά να είναι εξαιρετικά υψηλά, ενώ σε κάποια άλλα να είναι εξαιρετικά χαμηλά. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε διαφορές ως προς την ενημέρωση για τη νομοθεσία.

Η μελλοντική πορεία

- Η **ανυπαρξία στατιστικών στοιχείων** δεν επιτρέπει στις κυβερνήσεις να κατανοήσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μειονότητες, τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να επιλυθούν ή κατά πόσον βελτιώνεται η κατάσταση. Τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο συλλογής αναλυτικών στατιστικών στοιχείων κατά εθνότητα, λαμβάνοντας κάθε αναγκαίο μέτρο για το σεβασμό της ν ομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων.
- **Μικρός αριθμός καταγγελιών.** Διαπιστώθηκε από έρευνες ότι σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ τα θύματα δεν καταγγέλλουν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης. Τα περισσότερα μέλη φυλετικών ή εθνοτικών μειονοτήτων φαίνεται να μην γνωρίζουν ότι είναι δικαίωμά τους να μην υφίστανται διακριτική μεταχείριση. Εξάλλου, η συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων διακριτικής μεταχείρισης δεν την καταγγέλλει επειδή δεν ξέρει πού να την καταγγείλει, δεν είναι ενήμερη για την ύπαρξη οργανώσεων που θα μπορούσαν να προσφέρουν βοήθεια και δεν πιστεύει ότι η καταγγελία θα άλλαζε κάτι.

Θα πρέπει να δοθούν επαρκείς πόροι στους φορείς για θέματα ισότητας, ώστε να γνωστοποιηθεί σε όλους η ύπαρξη της νομοθεσίας και η διαδικασία υποβολής καταγγελιών.

- Το **ύψος της αποζημίωσης** σε υποθέσεις φυλετικών διακρίσεων παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών. Οι διαφορές μοιάζει να μην ερμηνεύονται απλώς από τη διαφορά του κόστους διαβίωσης από χώρα σε χώρα. Εξάλλου, το ύψος της αποζημίωσης ενδέχεται να μην είναι τόσο μεγάλο, ώστε να αποθαρρύνει τη διακριτική μεταχείριση ή να αποκαθιστά τη ζημία που υπέστη το θύμα.

Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εξετάσουν το ύψος των αποζημιώσεων που επιδικάζονται σε υποθέσεις φυλετικών διακρίσεων και να διασφαλίσουν ότι θα είναι ικανοποιητικό.

- Η **προσφυγή στο δικαστήριο** στοιχίζει και είναι χρονοβόρα. Παρότι η οδηγία δίνει το δικαίωμα σε ΜΚΟ ή συνδικάτα να συνδράμουν τα θύματα που επιθυμούν να προσφύγουν στο δικαστήριο, σε ορισμένα κράτη μέλη τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι οργανώσεις που έχουν δικαίωμα προσφυγής στο δικαστήριο είναι περιοριστικά. Η δημόσια χρηματοδότηση που παρέχεται στις εν λόγω οργανώσεις περιορίζει επίσης τον αριθμό των υποθέσεων τις οποίες μπορούν να αναλάβουν.

Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να διευκολύνουν το έργο των οργανώσεων αρωγής των θυμάτων χαλαρώνοντας τους περιοριστικούς κανόνες και αυξάνοντας την παρεχόμενη χρηματοδότηση. Θα μπορούσαν επίσης να δώσουν στους φορείς για θέματα ισότητας την αρμοδιότητα να αποφαινούνται επί των καταγγελιών και να επιδικάζουν αποζημιώσεις αντί της προσφυγής στο δικαστήριο.

- Η **μειονεκτική θέση των μειονοτήτων οφείλεται σε πλήθος από αλληλένδετα προβλήματα τα οποία δεν λύνονται με απλή προσφυγή στο δικαστήριο.** Οι κακές συνθήκες διαβίωσης των μελών των μειονοτικών ομάδων συχνά οφείλονται στην κακή οικονομική τους κατάσταση. Κατά κανόνα δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στις αγορές εργασίας ή στις δημόσιες υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη ή η εκπαίδευση. Ο συνδυασμός όλων αυτών των παραγόντων δημιουργεί μια κατάσταση όπου οι άνθρωποι δεν μπορούν εύκολα να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους. Όλα αυτά τα ζητήματα δεν είναι δυνατόν να λυθούν απλώς με προσφυγή στο δικαστήριο και καταβολή αποζημίωσης.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο λήψης μέτρων, τα οποία θα ικανοποιούν ταυτόχρονα τις στεγαστικές, εκπαιδευτικές και υγειονομικές ανάγκες των μειονοτήτων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.

Πρόσθετες πληροφορίες:

Ο FRA έχει δημοσιεύσει δύο εκθέσεις με θέμα την οδηγία για τη φυλετική ισότητα:

- *The Racial Equality Directive: application and challenges* (Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα: εφαρμογή και προκλήσεις) (Ιανουάριος 2012)
- *The impact of the Racial Equality Directive: Views of trade unions and employers in the European Union* (Η επίδραση της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα: απόψεις των συνδικάτων και των εργοδοτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση) (Οκτώβριος 2010)

Αμφότερες οι εκθέσεις διατίθενται στον δικτυακό τόπο του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, στη διεύθυνση:

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm